

Datum:
2016-05-25

Dnr:
2016/24
810

Vår ref:
Pär Trehörning

Justitiedepartementet
Walo von Greyerz
103 33 STOCKHOLM

Remissyttrande

Integritet och straffskydd

Betänkande av utredningen om ett modernt och starkt straffrättsligt skydd för den personliga integriteten

SOU 2016:7

Sammanfattning

Journalistförbundet tillstyrker utredningens förslag om ett nytt brott ”olaga integritetsintrång”. Vi tror att det kan vara ett sätt att motverka hat och hot inom sociala medier.

Vi kan också instämma i utredningens tankar om att brotten mot frihet och frid, framför allt olaga hot, förtal och förolämpning bör moderniseras och i vissa fall utvidgas till att omfatta andra gärningar än idag.

De ändringar som kommittén föreslår är således inte enbart av semantisk karaktär. Framför allt innebär förändringarna när det gäller förolämpning och förtal materiella förstärkningar av brottens omfattning.

Vi delar inte utredningens uppfattning att denna utvidgning inte i någon nämndvärd omfattning kommer att påverka straffskipningen av samma brott i TF och YGL.

Journalistförbundet ser snarare att utredningens förslag kommer att påverka även grundlagsskyddade medier i en utsträckning som inte står i

överensstämmelse med utredningens direktiv. Konsekvenserna av denna inverkan är inte tillräckligt utredda av utredningen.

Journalistförbundet kan därför av det skälet inte tillstyrka förslagets inverkan på det grundlagsskyddade området. Vi utvecklar detta närmare nedan.

Slutligen ser vi det som positivt att utredningen för ett resonemang om huruvida det bör ske en översyn av lagstiftningen kring brott mot medborgerlig frihet. Journalistförbundet förordar en sådan översyn.

Principiella utgångspunkter

Journalistförbundets remissyttrande begränsas till konsekvenserna av utredningens förslag på det grundlagsskyddade området.

Av utredningens direktiv framgår att "Utredaren ska beakta att tryck- och yttrandefriheten inte inskränks på något avgörande sätt." ¹

Däremot får utredaren föreslå de konsekvensändringar i TF och YGL som kan bli följden av ändringar i brottsbalken "för att uppnå en språklig och systematisk överensstämmelse." ²

Utredningens huvudsakliga uppgift har varit att finna ett starkt straffrättsligt skydd mot integritetskränkande uppgifter och åtgärder utanför det grundlagsenliga tryck- och yttrandefrihetsrättsliga området.

Utredningen är således i första hand en utredning med en förstärkt straffrätt som utgångspunkt, inte om en yttrandefrihetsutredning.

Frågan uppstår då om de i sig erforderliga förändringarna i brottsbalken påverkar tryckfrihetsbrotten i 7:4 TF och 5:1 YGL, utöver en språklig och systematisk överensstämmelse.

Eller annorlunda uttryckt, leder utredningens förslag till konsekvenser som är icke önskvärda ur ett tryck- och yttrandefrihetsperspektiv.

På vilket sätt påverkar utredningens förslag TF och YGL

Utredningen konstaterar att de föreslagna ändringarna får få eller mycket få konsekvenser på tryck- och yttrandefrihetsbrotten. Journalistförbundet delar inte den uppfattningen. Vi anser tvärtom att det finns en uppenbar risk att de rättsvårdande myndigheterna kan få lättare att så väl beivra brott som att fälla till ansvar.

¹ Integritet och straffskydd, SOU 2016:7, sid 632.

² Integritet och straffskydd, SOU 2016:7, sid 632.

I stort har utredningen gjort ett utmärkt arbete inom ett område som innebär en svår balansgång mellan två starka och viktiga intressen – å ena sidan skyddet av den personliga integriteten och å den andra sidan skyddet av tryck- och yttrandefriheten.

Utredningen skriver att inte är en lyckad ordning om exempelvis databaser med utgivningsbevis uppfattas som frizoner där det råder straffrihet för gärningar som databaser utan utgivningsbevis omfattas av kriminalisering. I och för sig fortsätter utredningen med konstaterandet att de problem som kan uppstå med en sådan skillnad inte ska överdrivas.³

Samtidigt fastslår utredningen i kapitlet ”Olaga hot, förtal och förolämpning som tryck- och yttrandefrihetsbrott” - utredningens ”huvudkapitel” om förslagets påverkan på TF och YGL - att det skulle framstå som ”ologiskt och svårbegripligt” med en sådan skillnad som nämns ovan. ”Sådan diskrepans bör enligt vår mening i möjligaste mån undvikas”.⁴

De författningsförändringar som utredningen föreslår när det gäller brotten förtal, förolämpning samt olaga hot i brottsbalken, således även ska gälla tryck- och yttrandefrihetsbrott. Utredningen föreslår däremot inte att det nya brottet olaga integritetsintrång ska vara ett TF/YGL- brott.

Men i specialmotiveringen till detta nya brott konstaterar utredningen att ”(F)örtalsregeln kommer dock att ha fortsatt tillämplighet på det grundlagsskyddade området, även beträffande de gärningar som vi anser uteslutande skulle ha bestraffats enligt den nya bestämmelsen i 4 kap. BrB, om gärningen hade begåtts utanför det grundlagsskyddade området.”⁵

Detta innebär, såvitt Journalistförbundet förstår, att det nya brottet olaga integritetsintrång indirekt även omfattas av brottskatalogen i TF/YGL utan att där vara ett eget brott.

Det innebär vidare att förtalsbrottet i BrB får ett annat tillämpningsområde än motsvarande bestämmelse i TF/YGL.

Med hänvisning till att det enligt utredningen inte bör råda någon diskrepans mellan BrB och TF/YGL, ställer sig Journalistförbundet mycket frågande till utredningens specialmotivering.

Journalistförbundet ifrågasätter inte utredningens goda intentioner att förstärka integritetsskyddet för enskilda personer och att lagförslagets konstruktion med nödvändighet innebar avsteg från utredningens direktiv.

³ Integritet och straffskydd, SOU 2016:7, sid 281

⁴ Integritet och straffskydd, SOU 2016:7, sid 476

⁵ Integritet och straffskydd, SOU 2016:7, sid 281-282

Men utredningens förslag innebär enligt vår uppfattning ett principgenombrott i den hittills rådande rättsuppfattningen att brott i TF/YGL ska ha samma tillämpningsområde som i BrB.

De utvidgade brotten och det nya brottet olagligt integritetsintrång får "smittoeffekter" även på det område som enligt direktiven i möjligaste mån skulle exkluderas från lagstiftning.

Om ett sådant principgenombrott ska genomföras krävs en noggrann analys av konsekvenserna av en sådan förändring. Det saknas i utredningens förslag.

Behovet av en analys

Som tidigare nämnts har utredningen haft i uppdrag att skapa ett starkt straffrättsligt skydd mot yttranden och publiceringar som går utöver vad enskilda personer ska behöva tåla. Utredningens huvudfokus har således inte varit att stärka yttrandefriheten.

Från den utgångspunkten behöver det inte vara felaktigt att ett förstärkt straffskydd även ska omfatta det grundlagsskyddade området, om vi för en stund lämnar utredningens direktiv därhän.

För att ändra lag, framför allt när det gäller grundlag, och i synnerhet konstitutionella författningar som innehåller grundläggande rättigheter, krävs bland annat att förändringarna ska vara nödvändiga, proportionella och effektiva.

För att en förändring av lag ska vara nödvändig krävs att det inte finns något annat sätt – exempelvis gällande lag – för att lösa det problem lagstiftaren vill åtgärda.

Lagförändringen ska vara proportionerlig, det vill säga det måste finnas en rimlig avvägning mellan intresset av att genomföra förändringen och det intrång i andra intressen som lagförändringen medför. Exempelvis innebär en förstärkning av den personliga integriteten ett intrång i yttrandefriheten.

Slutligen måste lagförändringen vara effektiv. Den ska få träff på de handlingar och beteenden lagstiftaren inte accepterar.

Om nu utredningen "Integritet och straffskydd" vill motverka diskrepans mellan å ena sidan det grundlagsskyddade området och å den andra sidan området utanför TF/YGL och samtidigt följa sina direktiv, borde slutsatsen bli att utredningen föreslår att Mediegrundlagskommittén (Dir 2014:97) ges tilläggsdirektiv.

Syftet skulle då kunna vara att genomföra en förutsättningslös analys och utredning av i vilken utsträckning straffrättsliga skydd för publiceringar utanför TF/YGL ska tillåtas få "smittoeffekter" på det grundlagsskyddade området.

Samtidigt vill Journalistförbundet betona att det trots allt är rättsligt motiverat att vi har skillnader på vilket sätt publiceringar ska bedömas.

Ett skäl är att, vilket såväl denna utredning som Yttrandefrihetskommittén (SOU 2012:55) konstaterat, att de övergrepp ett utökat straffskydd ska motverka, i mycket stor del finns utanför TF/YGL- området.

Det beror, enligt vår uppfattning, dels på ensamansvaret enligt TF och YGL, dels på medias självsanerande system.

Syftet med en ansvarig utgivare är bland annat att allmänheten vet att en namngiven person utan någon annans inblandning tar det hela ansvaret för det publicerade materialet. Han eller hon ansvarar fullt ut för det som trycks, sänds eller publiceras på elektroniska medier. Inget må heller införas mot utgivarens vilja.

Utgivaren har också att vid publicering ta hänsyn till de etiska reglerna för press, radio och tv. Av portalparagrafen till dessa etiska riktlinjer framgår:

”Press, TV och radio skall ha största frihet inom ramen för tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen för att kunna tjäna som nyhetsförmedlare och som granskare av samhällslivet och för att kunna publicera det som är av vikt och betydelse för medborgarna. Det gäller dock att skydda enskilda mot oförskyllt lidande genom publicitet.

Etiken tar sig inte i första hand uttryck i en formell regeltillämpning utan i en ansvarig hållning inför den publicistiska uppgiften. De etiska reglerna för press, radio och tv är ett stöd för den hållningen.”

Yttrandefrihetskommittén genomförde en analys av de ärenden som Pressens Opinionsnämnd (PON) och Granskningsnämnden (GRN) handlagt under ett antal år. Kommittén fann att PON och RGN bedömde avgjorda fall strängare än intentionerna i lagstiftningen.

Det ensamma utgivarskapet tillsammans med det pressetiska systemet är en frihet under ansvar.

Den konstruktionen har en mycket stark och respekterad ställning i samhället och kan som nämnts vara en utgångspunkt för en förutsättningslös diskussion om hur såväl den personliga integriteten som tryck- och yttrandefriheten kan skyddas.

Journalistförbundets slutsats

Vi har ovan skissat på olika resonemang kring straffskydd för oacceptabla yttranden och i vilken utsträckning ett sådant skydd ska få kunna påverka TF/YGL.

Journalistförbundet saknar en sådan analys i utredningen och kan därför inte tillstyrka utredningens förslag i de delar de påverkar det grundlagsskyddade området.

Frågan om översyn av förstärkt skydd för yttrandefriheten

Journalistförbundet ser det som mycket positivt att utredningen lyft frågan om ett förstärkt skydd av yttrandefriheten och brottet mot medborgerlig frihet (BrB 18:5). Vi tillstyrker en sådan utredning.

Som framgår av utredningen har brott som riktar sig mot någons yttrandefrihet bedömts strängare än motsvarande gärningar där något sådant motiv saknats.⁶

En utredning om ett förstärkt skydd för yttrandefriheten och en översyn av brottet mot medborgerlig frihet är därför välkommet.

Med vänlig hälsning
SVENSKA JOURNALISTFÖRBUNDET

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'JN', followed by a horizontal line.

Jonas Nordling
Förbundsordförande

⁶ Integritet och straffsydd, SOU 2016:7, sid 566